

ქალაქის კონკურენტუნარიანობა-ეკონომიკური თემორიისა და პრაქტიკის რთული ფენომენი

მაია ახვლედიანი

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

თანამედროვე უცხოურ და სამამულო ლიტერატურაში იმ ლეგიტიმური მაჩვენებლების ჩამონათვალი, რომლებიც ასე რომ ვთქვათ, წყაროებია ღრმა მდინარისა, რომელსაც „ქალაქის კონკურენტუნარიანობა“ ეწოდება, მკაფიოდ განსაზღვრული და დამკვიდრებული არ არის. ასევე, ქალაქის კონკურენტუნარიანობის ცნების განსხვავებული ინტერპრეტაციები, მათი ბუნდოვანი ხასიათი მკვლევარებს თემის უფრო ღრმად შესწავლისა და ახალი მიდგომების საძიებლად განაწყობენ. ქალაქის, კონკურენტუნარიანის მაჩვენებელთა კვლევის საფუძველზე გამოვლენილი იქნა ქალაქის კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელი ექვსი ძირითადი პოტენციალი: ბუნებრივი პოტენციალი (გეოგრაფიული მდებარეობა, ბუნებრივი რესურსები, ადამიანური რესურსები); ცხოვრების ხარისხი (სოციალური დაცვის დონე, მოსახლეობის უსაფრთხოების დონე, საჯარო ცხოვრების ხარისხი, საბინაო და კომუნალური მომსახურების ხელმისაწვდომობა, ცხოვრების ხარისხი, კულტურული გარემოს ხარისხი); ფინანსური პოტენციალი, ეკოლოგიური პოტენციალი ორგანიზაციული პოტენციალი; ინოვაციური პოტენციალი. თუმცა, ქალაქი არ შეიძლება იყოს კონკურენტუნარიანი ეკონომიკის ყველა სექტორში. აქედან გამომდინარე, ქალაქე-

ბის განვითარების პოლიტიკა უნდა დაეფუძნოს პირობებს, რომელიც მიზნად დაისახავს ქალაქის პოტენციალისა და ქალაქის განვითარების მარკეტინგული სტრატეგიის საფუძველზე, ქალაქის გარკვეული ფუნქციების განმტკიცებას,

საკვანძო სიტყვები: კონკურენტუნარიანობა, ქალაქის კონკურენტუნარიანობა, პოტენციალი, ბრენდი, იმიჯი, სლოგანი. ინოვაცია, ეკოლოგია,

სტატიის ძირითადი შინაარსი

ქალაქის კონკურენტუნარიანობა, ეკონომიკური თეორიისა და პრაქტიკის რთული და მრავალდონიანი ფენომენია. თანამედროვე უცხოურ და სამამულო ლიტერატურაში იმ ლეგიტიმური მაჩვენებლების ჩამონათვალი, რომლებიც ასე რომ ვთქვათ, წყაროებია ღრმა მდინარისა, რომელსაც „ქალაქის კონკურენტუნარიანობა“ ეწოდება, მკაფიოდ განსაზღვრული და დამკვიდრებული არ არის. აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ ქალაქის კონკურენტუნარიანობის შეფასების დღეს არსებული ინტერპრეტაციები, მიდგომები, მეთოდები მხოლოდ კონკრეტული, პრაქტიკული პრობლემების გადაწყვეტას ემსახურებიან და ქალაქის კონკურენტუნარიანობის მეთოდის განსასაზღვრისა და კონკურენტუნარიანობის მაჩვენებელთა სისტემის ასაგებად მათი გამოყენება თითქმის შეუძლებელია. ასევე, ქალაქის კონკურენტუნარიანობის ცნების განსხვავებული ინტერპრეტაციები, მათი ბუნდოვანი ხასიათი მკვლევარებს თემის უფრო ღრმად შესწავლისა და ახალი მიდგომების საძიებლად განაწყობენ.

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) განმარტებით, „ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა არის ქვეყნის შესაძლებლობა, აწარმოოს საერთაშორისო ბაზრების მოთხოვნის შესაბამისი საქონელი და მომსახურება, და ამავე დროს, სტაბილურად გაზარდოს მოსახლეობის რეალური შემოსავალი გრძელვადიან პერიოდში“¹. არ ვიქნებით

¹ საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია საქართველო 2020.

შორს მეცნიერული სიმართლისგან თუ ვიტყვით, რომ ქალაქის კონკურენტუნარიანობა, როგორც ფენომენი, ასწლეულების უკან ქალაქებთან ერთად წარმოიშვა. ამჟამად, მონმენი ვართ იმისა, რომ საქართველოს ქალაქების ცენტრებისა და მიმდებარე ტერიტორიების განვითარებამ სხვადასხვა ხარისხის ეკონომიკური ზრდა გამოიწვია, როგორც რეგიონების ისე ქვეყნის მასშტაბით. შესაბამისად, რაც უფრო მაღალია ქალაქების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონე, მით უფრო კონკურენტუნარიანია ქვეყანა.

ჰარვარდის ბიზნეს სკოლის პროფესორი მაიკლ პორტერი, თავის ცნობილ მოდელში „ბრილიანტი“, ტერიტორიის „კონკურენტუნარიანობის“ ცნების მრავალმხრივ ანალიზს იძლევა. იგი ტერიტორიის კონკურენტუნარიანობის ოთხ მთავარ ფაქტორს განიხილავს: ტერიტორიის ეკონომიკური განვითარება, სტრატეგიული (გეოპოლიტიკური) მდებარეობა, ადგილობრივი ბაზრის მოთხოვნა, ადგილობრივი „კლასტერები“, ადამიანური რესურსების ინტეგრაცია. ასევე, ყურადღებას ამახვილებს ტერიტორიის კონკურენტუნარიანობის, როგორც კომპლექსური ცნების შინაარსობრივი მხარის მაფორმირებელ კიდევ ორ ფაქტორზე: ინოვაციები და მთავრობის ქმედებები¹.

ქალაქის, კონკურენტუნარიანის დამახასიათებელი პროცესებს დეტალურად აღწერს მეცნიერი ვ. ფ. ლევერი. იგი ყურადღებას ამახვილებს ქალაქის კონკურენტუნარიანობის ისეთ მაჩვენებლებზე, როგორიცაა ქალაქის დარგობრივი სტრუქტურა, ინოვაციის უნარი, ქალაქის დანიშნულება, მაღალტექნოლოგიური წარმოება, მაღალკვალიფიციური მუშახელის კონცენტრაცია, საცხოვრებელ და სამუშაო პირობებთან დაკავშირებული კონკრეტული მოთხოვნის დაკმაყოფილების ხარისხი, კლასობრივი სტრუქტურა, კონფლიქტების წარმატებული მართვა, საგანმანათლებლო, დასვენებისა და გართობის მომსახურების დონე, ნეგატიური ფაქტორების გავლენის

1 Porter M. E. "How Competitive Forces Shape Strategy", Harvard Business Review, March, 1979. <https://unhabitat.org/>

შემცირება, კომუნიკაციების განვითარება, ტრანსპორტი, მოსახლეობის შემოსავალები, დასაქმების დონე, საგადასახადო ბაზა, შემოსავალების ზრდისა და სამუშაო ადგილების შექმნის შესაძლებლობა და ა.შ.¹.

მეცნიერ ლ. ბეგგის მოსაზრებით, ქალაქის კონკურენტუნარიანობის ძირითადი ინდიკატორებია: ქალაქის პროდუქტიულობა, დასაქმება და ცხოვრების ხარისხი. იგი ასევე, ყურადღებას ქალაქის კონკურენტუნარიანობის იმ ძირითად „ატრიბუტებზე“ (ქალაქში მოღვაწე ადამიანებზე, ქალაქის ეკონომიკის ძლიერ და სუსტ მხარეებზე, ქალაქში არსებული კომპანიების კონკურენტუნარიანობაზე და ა.შ.), რომლებიც ქალაქის მიმზიდველობას განსაზღვრავენ. მას აგრეთვე მიაჩნია, რომ ქალაქის კონკურენტუნარიანობა მოკლევადიან პერიოდში დამოკიდებულია ეკონომიკის სტრუქტურაზე, მის ბუნებაზე და ეკონომიკური ინსტიტუტების ეფექტიანობაზე, ხოლო გრძელვადიან პერსპექტივაში - იმ ფაქტორების მდგრად ცვლილებებზე, რომლებიც ხელს უწყობენ პროდუქტიულობის ზრდას².

მეცნიერები ი. ბრამეზა და ჯ. ვანდერბორგი ქალაქის მიმზიდველობის შემდეგ ფაქტორებს გამოყოფენ:

1. სტრუქტურული ფაქტორები: ეფექტიანი ინფრასტრუქტურა, ურბანული მომსახურების ადეკვატური მიწოდება, მაღალი ხარისხის საცხოვრებელი გარემო და ეფექტიანი ურბანული პოლიტიკა.

2. ფუნქციური ფაქტორები: ქალაქი, როგორც საერთაშორისო ბიზნეს საქმიანობის ცენტრი, ინოვაციური საქმიანობის ცენტრი, მნიშვნელოვანი ინფორმაციული ცენტრი (საკომუნიკაციო ქსელი), კულტურის საერთაშორისო ცენტრი, განათლების ცენტრი და ა.შ.³.

1 Lever W.F. Competitive Cities in Europe // Urban studies. — 1999. — Vol. 36. No. 5—6.

2 Begg I. Cities and competitiveness // Urban Studies. — 1999. — Vol.

3 Bramezza I. The competitiveness of the European city and the role of urban management in improving the city's performance. — Rotterdam: Tinbergen Institute, 1996

მეცნიერები ლ. ბერგი და ე. ბრაუნი ქალაქის კონკურენტუნარიანობის საბაზისო და დამატებით ფაქტორებს გამოყოფენ. საბაზისო ფაქტორების (ბუნებრივი რესურსები, შრომითი რესურსები, კლიმატური პირობები, გეოგრაფიული მდებარეობა, და ა.შ..) შექმნა, დიდ ძალისხმევას და მნიშვნელოვან ინვესტიციებს არ მოითხოვენ, დამატებითი ფაქტორების (საინფორმაციო ინფრასტრუქტურა, მაღალკვალიფიციური მუშახელი, კვლევითი ორგანიზაციები და სხვ.) შესაქმნელად კი დიდი ადამიანური ძალისხმევა და კაპიტალია აუცილებელი. მთლიანობაში, ყველა ფაქტორი, ტერიტორიაზე ინოვაციური საქმიანობის წინაპირობას წარმოადგენს ¹.

მეცნიერი ტ. მეშერიაკოვი კონკურენტუნარიანობის ფაქტორებს დროში ხანგრძლივობის მიხედვით განიხილავს: დროში უცვლელი ფაქტორები (ქალაქის გეოგრაფიული მდებარეობა, ბუნებრივი რესურსები, რომელიც შეიძლება იყოს უაღრესად ხელსაყრელი ან არახელსაყრელი) და ცვალებადი ფაქტორები (ნელი ცვლადი: სატრანსპორტო და ტექნიკური ინფრასტრუქტურა, სოციალური და ეკოლოგიური გარემო, ტერიტორიის ინტელექტუალური პოტენციალი, და სწრაფად ცვლადი ფაქტორები: ადგილობრივი კანონმდებლობა, ადგილობრივი თვითმართველობის პოლიტიკა და ა.შ.) ².

ქალაქის კონკურენტუნარიანობის ფაქტორთა ანალიზის საფუძველზე, ჩვენს მიერ გამოვლენილი იქნა ქალაქის კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელი ექვსი ძირითადი პოტენციალი: ბუნებრივი პოტენციალი (გეოგრაფიული მდებარეობა, ბუნებრივი რესურსები, ადამიანური რესურსები); ცხოვრების ხარისხი (სოციალური დაცვის დონე, მოსახლეობის უსაფრთხოების დონე, საჯარო ცხოვრების ხარისხი, საბინაო და კომუნალური მომსახურების ხელმისაწვდომობა, ცხოვრების ხარისხი,

1 Berg L., van der, Braun E. Urban Competitiveness, Marketing and the Need for Organising Capacity // Urban Studies. — 1999. — Vol. 36. No, 5—6.

2 Мещеряков Т.В. Концепция и инструментарий управления маркетингом территории в условиях креативной экономики (теория и методология) СПб. : Питер, 2011.

კულტურული გარემოს ხარისხი); ფინანსური პოტენციალი (საბიუჯეტო სახსრები, განვითარებული საბანკო სფერო, საგადასახადო სისტემა, საინვესტიციო კლიმატი და ა.შ.); ეკოლოგიური პოტენციალი (წყლის ხარისხი, ჰაერი, გარემომცველი ბუნება, ლანდშაფტები და ა.შ.); ორგანიზაციული პოტენციალი (პოლიტიკური სტაბილურობა, მართვის ეფექტური სტრუქტურები); ინოვაციური პოტენციალი. მხედველობაშია მისაღები ის ფაქტი, რომ თანამედროვე გლობალიზაციის და ინფორმატიზაციის პროცესების გავლენით ადამიანები საცხოვრებელი და სამუშაო ადგილის შერჩევაში უფრო თავისუფალნი არიან. აქედან გამომდინარე, ამა თუ იმ კონკრეტული ადგილის ძირითადი ფაქტორების როლი (ბუნებრივი რესურსები, გეოგრაფიული მდებარეობა და ა.შ.) მცირდება და იმ ფაქტორების როლი იზრდება, რომელიც შეიძლება დროის გარკვეულ მომენტში შეიქმნას. ზემოთ აღნიშნული მოსაზრებები საშუალებას იძლევიან ქალაქის კონკურენტუნარიანობის ერთდროულად გაფართოვდეს და დაკონკრეტდეს, შემუშავდეს ქალაქის კონკურენტუნარიანობის მაჩვენებელთა სწორი სისტემა, ობიექტურად შეფასდეს ქალაქის კონკურენტუნარიანობა, განისაზღვროს ქალაქის ადგილი სხვა ქალაქებს შორის, ნაპოვნი იქნას კონკურენტუნარიანობის გააუმჯობესების სხვადასხვა გზები. ჩვენი აზრით ქალაქის კონკურენტუნარიანობა - ეს არის ქალაქის სოციალური და ეკონომიკური განვითარების ფორმულა, ქალაქის უნარი დააკმაყოფილოს ყველა მიზნობრივი ჯგუფის (მოქალაქეების, ბიზნეს სუბიექტების, ინვესტორების, ტურისტების, სახელმწიფოს და ა.შ.) მოთხოვნები. დღეს კონკურენტული შეიძლება ეწოდოს ქალაქს, რომელშიც დამყარებულია სოციალურ-ეკონომიკური, პოლიტიკური, კულტურული, ეკოლოგიური, რელიგიური, ინსტიტუციური და ა.შ. წესრიგი¹.

მსოფლიოს თანამედროვე ქალაქების განვითარების ძირი-

1 Kotler P. & Gentner D. «Country as Brand Product, and Leyond A. Ploce Marketing and rand Management Perspective», Journal of Brand Management; Vol 9, 4/5, 2002

თადი ტენდენციებია: ერთი მხრივ - დეცენტრალიზაცია, რომელიც ეკონომიკური ზრდის შესაძლებლობებს იძლევა, მეორე მხრივ - ეკონომიკის გლობალიზაცია. ქალაქები, ამ მოთხოვნების შესაბამისად, მათ ხელთ არსებულ რესურსებს ტერიტორიების კონკურენტუნარიანობის ასამაღლებლად აქტიურად წარმართავენ.

ქალაქ ქუთაისის კონკურენტი ქალაქების იდენტიფიცირებისა და კონკურენტუნარიანობის მაჩვენებელთა გამოვლენის მიზნით წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის ადმინისტრირების დეპარტამენტი ჩატარდა რაოდენობრივი მარკეტინგული კვლევა ანკეტური გამოკითხვის მეთოდის გამოყენებით. სულ გამოკითხული იქნა 378 რესპონდენტი. რესპონდენტები შერჩეულნი იქნენ სტატისტიკურ მეთოდებზე დაყრდნობით. როგორც სააღბათო, ისე არასააღბათო შერჩევის პრინციპით. რესპონდენტთა გამოკითხვა წარმოებდა ქალაქ ქუთაისის მასშტაბით. კვლევებში აქტიური მონაწილეობა მიიღეს წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტებმა.

კითხვაზე „ჰყავს თუ არა ქალაქ ქუთაისის კონკურენტები, თუ ჰყავს დაასახელეთ ისინი“ პასუხები ასე გადანაწილდა: ქალაქ ქუთაისის კონკურენტია ქ.თბილისი აცხადებს რესპონდენტთა 57%, ქ. ბათუმი - 32%, ქ. წყალტუბო - 6%, ქ. რუსთავი-3%. გამოკითხულთა მცირე ნაწილი - 1% მიიჩნევს, რომ ქალაქს კონკურენტები არ ჰყავს (იხ. დიაგრამა 1).

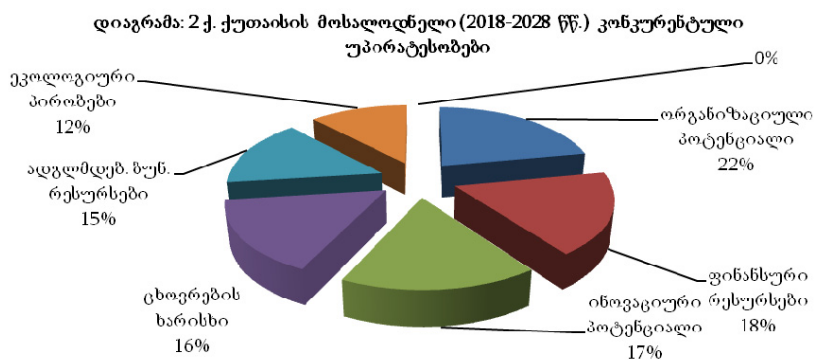
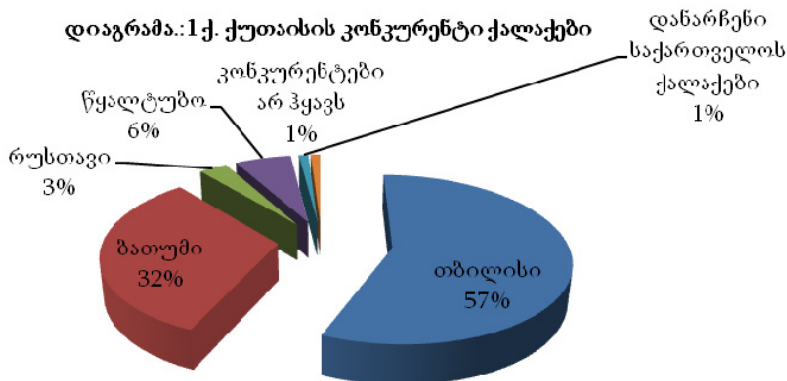
გამოკითხვებმა აჩვენა, რომ ქალაქ ქუთაისის კონკურენტებად რესპონდენტები მოიაზრებენ მსგავსი სპეციალიზაციის ქალაქებს „უფრო დიდი მოსახლეობითა“ და „ძლიერი ეკონომიკური ბაზით“.

კითხვაზე: „თანამედროვე პირობებში ქალაქ ქუთაისის კონკურენტულ უპირატესობას რომელი მაჩვენებლები განსაზღვრავენ?“ რესპონდენტთა პასუხები შემდეგნაირად გადანაწილდა: გეოგრაფიული მდებარეობა და ბუნებრივი რესურსები - 32%, ორგანიზაციული პოტენციალი - 18%, ცხოვრების ხარისხი - 15%, ფინანსური რესურსები - 14%, ეკოლოგიური გარე-

მო - 12%, ინოვაციური პოტენციალი - 9% .

კითხვაზე: „მომდევნო ათი წლის (2018-2027 წწ.) განმავლობაში როგორ შეიძლება შეიცვალოს ქალაქის კონკურენტუნარიანობის მაჩვენებელთა პრიორიტეტულობა?“

რესპონდენტთა პასუხები ასე გადანაწილდა: ორგანიზაციული პოტენციალი - 22%, ფინანსური რესურსები - 18%, ინოვაციური პოტენციალი - 17%, ცხოვრების ხარისხი - 16%, გეოგრაფიული მდებარეობა და ბუნებრივი რესურსები - 15%, ეკოლოგიური პირობები -12% (იხ. დიაგრამა 2).

წყარო: ანკეტური გამოკითხვა

კვლევის შედეგები გვიჩვენებენ, რომ მხოლოდ ბუნებრივი რესურსები და ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობა ვერ იძლევიან საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გარანტიას. ქალაქების კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისა და ქვეყნის მდგრადი განვითარების უზრუნველსაყოფად საჭიროა: კრეატიული მმართველობითი გადაწყვეტილებები, ინვესტიციების მოზიდვა, ინოვაციური საქმიანობის ცენტრების დაარსება, ინოვაციური ინტელექტუალური რესურსების მობილიზება, ეკონომიკის ინოვაციური სექტორის ჩამოყალიბებისა და განვითარებისათვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა. რატომ უნდა, ქალაქი არ შეიძლება იყოს კონკურენტუნარიანი ეკონომიკის ყველა სექტორში. აქედან გამომდინარე, განვითარების პოლიტიკა უნდა დაეფუძნოს პირობებს, რომელიც მიზნად ისახავს ქალაქის გარკვეული ფუნქციების განმტკიცებას, ტერიტორიის სპეციფიკური მახასიათებლებითა და სხვადასხვა მარკეტინგული ღონისძიებების საშუალებით.

საქართველოს ქალაქების კონკურენტუნარიანობის ასამაღლებლად მიზანშეწონილად გვესახება ქალაქის მმართველი ორგანოების მარკეტინგული საინფორმაციო-საკონსულტაციო მხარდაჭერა, ქალაქის სიმბოლოების (დროშა, ჰიმნი, სიტყვიერი სიმბოლოები, ქალაქის ჯილდოები) განვითარება და პოპულარიზაცია, ქალაქის ბრენდირება, იმიჯის შექმნა და მართვა. ამასთანავე, მიზანშეწონილად გვესახება შემუშავდეს ქალაქის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მარკეტინგული სტრატეგია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია საქართველო 2020 (Social-Economic Development Strategy of Georgia 2020).

2. Porter M. E. "How Competitive Forces Shape Strategy", Harvard Business Review, March, 1979.

3. <https://unhabitat.org/> 4.Lever W.F. Competitive Cities in Europe // Urban studies. — 1999. — Vol. 36. No. 5—6.

4. Begg I. Cities and competitiveness // Urban Studies. — 1999. — Vol.

5. Bramezza I. The competitiveness of the European city and the role of urban management in improving the city's performance. — Rotterdam: Tinbergen Institute, 1996;

6.Berg L., van der, Braun E. Urban Competitiveness, Marketing and the Need for Organising Capacity // Urban Studies. — 1999. — Vol. 36. No, 5—6.

7. Мещеряков Т.В. Концепция и инструментарий управления маркетингом территории в условиях креативной экономики (теория и методология) СПб. : Питер, 2011.

8. Kotler P. & Gentner D. «Country as Brand Product, and Leyond A. Ploce Marketing and rand Management Perspective», Journal of Brand Management; Vol 9, 4/5, 2002

COMPETITIVENESS OF THE CITY – COMPLEX PHENOMENON OF ECONOMIC THEORY AND PRACTICE

Maia Akhvlediani,

Doctor of Economics Akaki Tsereteli State University
Associated Professor

RESUME

Introduction to the study, it's objectives and/or hypotheses; Unfortunately, the list of legitimate indicators in modern foreign and ecclesiastical literature are sources which are called “city competitiveness” aren't clearly defined and established. It should be noted that the interpretations, approaches and methods of the city's competitiveness assessment serve only solutions to specific,

practical problems and it is almost impossible to determine the city's competitiveness method and to set up a competitive performance system. The different interpretations of the city's competitiveness concept, their vague nature are inciting researchers to find out more about the topic and search for new approaches

The research aims to simultaneously expand and specify the essence of city competitiveness and develop a system of city competitiveness assessment.

Methods used and/or approach taken; Competitiveness of the city is a complex and multilevel phenomenon of economic theory and practice. Based on research tasks, we used both quantitative and qualitative research methods. Results and/or arguments summarized; Based on the research we have identified five main factors of city competitiveness assessment: Natural Potential; Quality of life; Financial . Potential Organizational .

of the study. Competitiveness of the city - is the formula of social and economic development of the city, the city's ability to satisfy all the target groups (citizens, business subjects, investors, tourists, state, etc.). Today it can be called competitive the city where exist socio-economic, political, cultural, ecological, religious, institutional, etc. Orders.

Keyword: Competitiveness, city competitiveness, potential, brand, image, slogan. Innovation, ecology.